

De kwaliteit van jeugdnetwerken in gemeente 's-Hertogenbosch

Daphne van Meer

Sharien Bootsma

De kwaliteit van jeugdnetwerken in gemeente 's-Hertogenbosch

Onderzoek naar de vindkans en reactietijd rond schooluitval,
jeugddelinquentie en overgewicht van de jeugdnetwerken in de
gemeente 's-Hertogenbosch

Daphne van Meer
3808963

Sharien Bootsma
3763692

Utrecht, 2012

Bachelorthesis Universiteit Utrecht Begeleider: Chris Baerveldt
--

Dankwoord

In dit dankwoord willen we iedereen bedanken die heeft geholpen aan het onderzoek en de totstandkoming van dit artikel. Zo willen we graag een dankwoord uitspreken aan de T.O.M.-coach, de combinatiefunctionarissen van 'S-PORT, de diëtiste van Slimmmm en de coördinator School en Veiligheid/brigadier politie 's-Hertogenbosch. Wij danken hen voor hun hun medewerking aan het onderzoek en voor de relevante informatie die we dankzij hen hebben verkregen. Ook bedanken we de personen die na afronding kritisch naar het verslag hebben gekeken en ons van feedback hebben voorzien.

Abstract

In de gemeente 's-Hertogenbosch werd in de periode februari t/m juni 2012 onderzoek gedaan naar de jeugdnetwerken betreffende schooluitval (18-23 jaar), jeugddelinquentie (12-24 jaar) en overgewicht (6-18 jaar). Met jeugdnetwerken worden alle instanties bedoeld die zich bezig houden met jeugdigen. Onderzocht zijn de schattingen van twee kwaliteitseisen, namelijk de vindkans en de reactietijd. De vindkans is de kans dat een casus/concreet gedrag wordt waargenomen door het netwerk. Bij de reactietijd gaat het om het tijdsverloop, zoals ervaren door de jeugdige, vanaf de manifestatie van het probleem tot de start van een definitieve aanpak. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en interviews. Er bleek veel overlap te bestaan tussen de schakels binnen de drie jeugdnetwerken; veel instellingen hadden zowel een preventieve, signalerende, doorverwijzende en/of behandelende functie. Over het algemeen geldt dat de reactietijd en vindkans afhankelijk zijn van de samenwerking tussen professionals/schakels, de inzet en motivatie van de jongere zelf en de betrokkenheid van ouders.

Inleiding

Volgens de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) (2008) is ten gevolge van een beperkte informatie-uitwisseling en een slechte communicatie tussen zorginstellingen een *verkokering* ontstaan binnen de jeugdzorg. Professionals en instellingen werken langs elkaar heen en meerdere instellingen worden op één casus gezet. Hierdoor raakt, naar de visie van de raad, het zicht verloren en is voor beide partijen (zowel voor de professionals als voor de instellingen) niet duidelijk waar de verantwoordelijkheid ligt. Een voorbeeld van deze verkokering is het drama rond 'het Maasmeisje' Gessica, die op brute wijze door haar vader werd vermoord. Uit onderzoek van de gemeente Rotterdam (2007) bleek dat de (meer dan tien) instanties die aan het gezin gekoppeld waren langs elkaar heen werkten. Zij wisselden onderling geen informatie over het meisje en het gezin uit, waardoor actie op de momenten dat het noodzakelijk was, uitbleef. Vanwege dit soort casussen en de verkokering pleitte de RMO (2008) voor een *ontkokering* met als doel het creëren van meer samenhang in de jeugdzorg en het verbeteren van deze sector. Deze ontkokering wordt mogelijk gemaakt door de overheveling van de landelijke en provinciale verantwoordelijkheid voor en financiering van de jeugdzorg naar de gemeenten (Rijksoverheid, 2012). Deze stelselwijziging wordt ook wel '*transitie van de jeugdzorg*' genoemd, wat volgens de Rijksoverheid een integrale werkwijze voor de gemeenten gemakkelijker maakt. Het idee is dat de gemeente dichter bij haar burgers staat, zodat de lijnen tussen instanties en casus gemakkelijker kort gehouden kunnen worden en er meer zicht op en eenduidigheid ontstaat over de verantwoordelijkheden per instelling.

Echter, er is ook kritiek op de ontkokering. Onderzoek van de RMO (2008) stelde dat ontkokering de problemen van de verkokering niet oplost. Het streven naar ontkokering zorgt namelijk voor nieuwe verkokering op organisatorisch gebied (de focus lag op organisatorisch en bestuurlijk niveau). Volgens het RMO kan dit de hiërarchie vergroten, wat het hulpverleningsproces alleen vertraagt en bureaucratiseert in plaats van verbetert. Betreffende deze ontwikkeling ligt in dit onderzoek de aandacht op de kwaliteit van de huidige jeugdnetwerken (alle gemeentelijke netwerken rond kinderen en jongeren), in plaats van de afzonderlijke organisaties of

de professionals zelf. De focus ligt hierbij op twee kwaliteitseisen die voor de jeugdigen zelf van belang zijn, namelijk de vindkans en de reactietijd.

Onder de vindkans wordt de kans verstaan dat een casus/concreet gedrag wordt opgemerkt of waargenomen door het jeugdnetwerk. De reactietijd is het tijdsverloop zoals deze wordt ervaren door de jeugdige. Deze begint vanaf het eerste signaal van het probleem en stopt vanaf de start van de aanpak. Het onderzoek is gericht op het verkrijgen van een beeld van deze reactietijd, vindkans en de jeugdnetwerken rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht in de gemeente 's-Hertogenbosch. Hierbij worden drie rollen onderscheiden die de instanties in de jeugdnetwerken vervullen, namelijk: signalering, doorverwijzing en aanpak. Bij de aanpak ligt de focus zowel op een preventieve (voorkomende) als op een curatieve (genezende) aanpak. De onderzoeksvragen voor het onderzoek zijn de volgende:

- ✚ Hoe ziet het jeugdnetwerk er uit in de gemeente 's-Hertogenbosch van organisaties die een rol spelen bij de signalering, doorverwijzing en aanpak betreffende schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht?
- ✚ Wat is de reactietijd van het jeugdnetwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht?
- ✚ Wat is de vindkans van het jeugdnetwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht?

Literatuur

Jeugdnetwerken

Volgens Kilduff en Tsai (2003) neemt een jeugdnetwerk een belangrijke positie in betreffende 'het welzijn van het kind'. Dit netwerk bestaat volgens hun uit alle organisaties die contact hebben met jeugdigen of die gaan over jeugdigen. Om hun doelen te bereiken, dienen deze organisaties met elkaar samen te werken, rekening houdend met wijzigingen in organisaties en in het netwerk zelf. Het begrip centraliteit neemt naar de visie van Borgatti (2005) hier een positie bij in. Zo kan er volgens hem vanuit een centrale positie worden samengewerkt of vanuit verschillende posities die onderling met elkaar verbonden zijn via bruggen tussen organisaties. Deze bruggen zijn nodig voor het creëren van contact en samenhang tussen de organisaties en spelen een rol binnen de reactietijd van een jeugdnetwerk; hoe complexer een

casus, hoe meer bruggen en hoe langer de reactietijd. De reactietijd begint vanaf de start van het probleem en eindigt bij de definitieve aanpak. De reactietijd omvat daarmee in principe ook de tijd dat de jeugdige het probleem al heeft, maar dat het nog niet gesignaleerd is door één van de organisaties uit het netwerk. Daarbij komt ook de tijd tussen signalering door een professional of instantie en de bespreking en indicatiestelling en vervolgens de tijd tussen indicatiestelling en het begin van de definitieve aanpak.

Factoren en niveaus

Niet alleen het jeugdnetwerk, maar ook beschermende- en risicofactoren spelen volgens Bakker (1998) een rol bij het wel of niet slagen van de jongere. Zijn balansmodel brengt deze beschermende- en risicofactoren in beeld betreffende de ontwikkeling van het kind. Volgens het model kan opvoeding worden gezien als een transactioneel proces, waarin ouders en kinderen elkaar wederzijds beïnvloeden in relatie tot de specifieke omgeving van het gezin. Diverse kind-, ouder- en omgevingsfactoren zijn van invloed op dit proces. Het model brengt een onderscheid aan in de factoren op microniveau (ouder-, kind- en gezins-factoren), mesoniveau (sociale, gezins- en buurtfactoren) en macroniveau (maatschappelijke achtergrondfactoren). De cumulatie van dergelijke factoren en de verhouding tussen de risico- en de beschermende factoren geven de balans weer in de kans van slagen van de jongere en de kans op bijvoorbeeld schooluitval, jeugddelinquentie en/of overgewicht. In het literatuuronderzoek is per probleemgebied dieper op deze factoren en niveaus ingegaan.

Schooluitval

Per 1 oktober 2010 volgden 1.317.662 leerlingen het voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. Van deze groep hebben 38.568 leerlingen hun opleiding voortijdig verlaten, wat neerkomt op 2,9% (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2012). Voortijdige schoolverlaters zijn jongeren tussen de 12 en 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. De aanpak 'Aanval op Schooluitval' is een initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De bedoeling van deze aanpak is volgens het ministerie (2012) het

verlagen van de schooluitval en het verbeteren van de regionale samenwerking. Ze stelde dat het aantal voortijdig schoolverlaters (VSV) door deze aanpak enorm is gedaald. Zo is naar de gegevens van het ministerie het aantal voortijdige schoolverlaters in de regio Noord-Oost-Brabant gedaald van 1.923 in 2005/2006 naar 1.317 in 2010/2011.

Er zijn verschillende individuele factoren die een verhoogd risico vormen voor schooluitval, zoals de demotivatie van de leerling (Vitaro, Larocque, Janosz, & Trembley, 2010; Stearns & Glennie, 2006). Ook storend gedrag wordt in verband gebracht met het aanpassen aan sociale normen; schooluitval kan worden veroorzaakt door de drang om de sociale norm te breken (Vitaro et al., 2010) of door concentratieproblemen (Pagani, Vitaro, Trembley, McDulff, Japel, & Larose, 2008). Drugsgebruik, delinquent gedrag en deviante vrienden vormen tijdens de adolescentieperiode risicofactoren voor voortijdig schooluitval (Vitaro, 2010). Ook zijn er verschillende ouder- en gezinsfactoren die het risico op schooluitval vergroten. Zo is er een verband met de opvoedingsstijl van ouders, conflicten binnen het gezin en echtscheiding (Bakker, 1997). Andere risicofactoren vormen het opgroeien in een eenoudergezin, in een gezin met een vrouw aan het hoofd, waar de ouders zelf geen middelbaar diploma hebben (Pagani et al., 2008; Pong & Lu, 2000) of die bijstandsafhankelijk zijn (Bakker, 1997; Pagani et al., 2008; Pong et al., 2000). Tot slot spelen ook culturele factoren een rol. Wanneer de culturele achtergrond van een jongere sterk afwijkt van de Nederlandse maatschappij en hij/zij zich daardoor in een minderheidspositie bevindt, is het risico op voortijdig schooluitval groot (Bakker, 1997; Pagani et al., 2008; Pong et al., 2000).

Jeugddelinquentie

Wat betreft jeugddelinquentie gaat het om alle gedragingen van jongeren (12-24 jaar) die bij de wet verboden zijn. Jongeren onder de twaalf jaar zijn bij wet niet strafbaar, maar worden wel in veel rapportages besproken (Rijksoverheid, 2012). De top vijf soorten delicten die het meest worden gepleegd onder jeugdigen zijn: vermogensmisdrijven (46%), diefstal en inbraak zonder geweld (38%), vernielingen (28%), gewelds en seksuele misdrijven (18%) en misdrijven tegen de openbare orde (13%) (Van der Laan & Blom, 2011). Er wordt binnen deze delicten onderscheid gemaakt tussen first- offenders, meerplegers en veelplegers. First-offenders zijn

jongeren tegen wie voor het eerst een proces verbaal van aanhouding is opgemaakt. Voor meerplegers zijn twee tot vijf processen verbaal opgemaakt en voor veelplegers meer dan vijf keer (Van Mantgem, Nobelen & Uljee, 2009).

Moffitt (1993) stelt dat er diverse neuropsychologische risicofactoren voor probleemgedrag bestaan. Andere mogelijke oorzaken die zij noemt zijn kindermisbruik, verwaarlozing en verbale of executieve tekorten. Verder beïnvloeden subtiele neurologische tekorten het temperament, de opvoeding en latere gedragsproblemen van het kind. Daarnaast wijst zij op de risicofactoren in de omgeving van de jeugdige. Mogelijk is er sprake van een intergenerationele transmissie van antisociaal gedrag van de ouders op het kind. Dit kan van invloed zijn op de opvoedingsstijl en -vaardigheden van de ouders en op het gedrag van hun kinderen. Ook sociale en structurele omgevingsaspecten blijken een rol te spelen. Kinderen met een lage zelfcontrole en agressief gedrag worden vaak afgewezen door hun omgeving en leeftijdsgenoten. Hierdoor komen zij gemakkelijker in het delinquente circuit of in een delinquente vriendengroep terecht.

Risicofactoren voor de ontwikkeling van antisociaal gedrag binnen de adolescentie zijn volgens Moffitt (1993) onder andere: variabiliteit in biologische leeftijd, vertraagde puberteit, het toenemende belang van de relaties met leeftijdgenoten en de ontwikkeling van zelfbewuste waarden, attitudes en ambities. Daarentegen zijn er persoonlijke karaktereigenschappen die de jongere uitsluiten van antisociale peernetwerken en antisociaal gedrag voorkomen; deze fungeren als protectieve factoren.

Overgewicht

Naast schooluitval en jeugddelinquentie richt dit onderzoek zich op het probleemgebied overgewicht. Uit De Vijfde Landelijke Groeistudie is naar voren gekomen dat overgewicht (op basis van BMI) bij kinderen en jongeren in Nederland blijft stijgen. In 2010 was 14% van de Nederlandse jeugd te zwaar (Van Bakel & Zantinge, 2010). Van de kinderen en jongeren van twee tot twaalf jaar had 13,3 % van de jongens overgewicht en 1,8 % ernstig overgewicht. Meisjes hadden vaker (ernstig) overgewicht dan jongens: 14,9 % had overgewicht en 2,2 % ernstig overgewicht (TNO, 2010)

Er zijn verschillende risicofactoren voor obesitas bij kinderen. Een eerste risicofactor is dat een kind meer eet dan dat het nodig heeft. Dit kan komen door een verkeerd voedingspatroon, te weinig beweging of een combinatie van beide (Schrijvers & Schoemakers, 2008). Ook erfelijkheidsfactoren spelen een rol, zoals een genetische aanleg voor hongergevoel of verzadiging en daardoor teveel eten (Ebbeling, Pawlak & Ludwig, 2002). Ook de omgeving van het kind heeft invloed op zijn eet- en beweegpatronen. In een obesogene omgeving is er stimulans om veel te eten en weinig te bewegen. Niet alleen ouders hebben daar invloed op, bijvoorbeeld via een negatieve voorbeeldfunctie, maar ook de leefomgeving. Hiermee worden de mogelijkheden voor een gezonde leefwijze van de kinderen bedoeld, zoals de hoeveelheid speelplaatsen (Schrijvers & Schoemaker, 2008). Kinderen van ouders met een lage sociaal economische status (SES) lopen ook meer risico om overgewicht te ontwikkelen. Deze gezinnen hebben meer belemmeringen om gezond te eten, weten minder over gezond eten en hebben vaak niet de kans om hun kinderen sporten te laten beoefenen (Gezondheidsraad, 2003). Het is bovendien gebleken dat kinderen van ouders met overgewicht zelf ook sneller overgewicht ontwikkelen (Maffei, 2000). Het is echter onduidelijk of hierbij sprake is van een genetische factor of van een gecreëerde obesogene omgeving.

Consequenties voor het onderzoek

Uit de literatuurstudie blijkt dat de risicofactoren voor schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht zeer divers zijn en op verschillende niveaus (micro-, meso- en macroniveau) liggen. Dit heeft als consequentie voor het onderzoek dat veel verschillende instellingen bij één casus betrokken zijn, vooral bij complexe problemen. Het onderzoek is daarom zowel gericht op eenvoudige als op complexe casussen. Dit om de jeugdnetwerken en de schattingen van de reactietijd en vindkans rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht zo volledig mogelijk in kaart te brengen.

Methode

Design

Het onderzoek is gericht op het verkrijgen van een beeld van de reactietijd, vindkans en de jeugdnetwerken rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht in de gemeente 's-Hertogenbosch. Hierbij worden drie rollen onderscheiden die de instanties in de jeugdnetwerken vervullen, namelijk: signalering, doorverwijzing en aanpak. Binnen dit onderzoek ligt bij de aanpak de focus zowel op een preventieve (voorkomende) als op een curatieve (genezende) aanpak.

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is de (statistische) informatie op websites onderzocht van onder andere de Rijksoverheid, het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), GGD Hart voor Brabant en het Nationaal Kompas. Overige informatie is verkregen via interviews met diverse deskundigen en de documenten die door de gemeente beschikbaar zijn gesteld. In de interviews is voornamelijk ingegaan op de te onderzoeken kwaliteitseisen: de vindkans en reactietijd. Bij de vindkans gaat het om de kans dat een casus wordt waargenomen door het netwerk. Dit is steeds gekoppeld aan concreet gedrag, zoals het percentage jongeren met overgewicht dat wordt waargenomen en doorverwezen of direct geholpen wordt door minstens een van de organisaties in het netwerk (bijvoorbeeld de huis- of schoolarts). Bij de reactietijd gaat het om het tijdsverloop, zoals ervaren door de jeugdige, van het eerste signaal van het probleem tot de start van een aanpak. De tijd tussen signalering, bespreking, indicatiestelling en de definitieve aanpak hoort hier ook bij.

Tot slot is tijdgebrek een beperking van het onderzoek gaan vormen door de switch van de gemeente Tilburg naar 's-Hertogenbosch. Het lukte niet om voldoende medewerking in Tilburg te vinden. Betreffende de gemeente 's-Hertogenbosch heeft er een verdieping in overgewicht plaatsgevonden. Schooluitval en jeugddelinquentie vormden twee lastige onderdelen binnen het onderzoek.

Schooluitval en jeugddelinquentie

Betreffende schooluitval heeft er een interview met één van de T.O.M.-coaches plaatsgevonden. De RMC-coördinator heeft niet aan het onderzoek meegedaan. T.O.M. staat voor Traject op Maat en is gericht op jongeren (18-23 jaar) zonder startkwalificatie of baan. Het traject is een product van de afdeling Jeugd en Onderwijs van de gemeente 's-Hertogenbosch. Het houdt rekening met de wil en vaardigheden van de jongeren en begeleidt hen persoonlijk bij het vinden van een opleiding, school of baan (T.O.M.-coach, 2012). Het interview heeft voornamelijk

informatie opgeleverd over het T.O.M.-traject zelf, de samenwerkingspartners betreffende schooluitval en het aantal jongeren zonder startkwalificatie of baan in 's-Hertogenbosch. De focus betreffende schooluitval ligt in deze studie daarom bij T.O.M.

Wat betreft jeugddelinquentie is tevens één respondent geïnterviewd waardoor de informatieverzameling (buiten de online rapportages en statistieken om) voor beide onderwerpen beperkt is. De reden hiervoor is het eerder genoemde korte tijdsbestek. Bureau Jeugdzorg en het Veiligheidshuis deden een doorverwijzing naar de jeugdreclassering en de politie, wat uiteindelijk alleen tot een interview met de plaatselijke coördinator School en Veiligheid/brigadier van de politie Brabant-Noord heeft geleid. Hierbij lag de focus vooral op de praktijk, het proces en de aanpak van delinquente jongeren in 's-Hertogenbosch.

Overgewicht

Betreffende overgewicht was het mogelijk om op het netwerk in te gaan door middel van de actieve projecten 'SliMmmm' en 'SliMmmm to Move'. Het laatstgenoemde project is opgezet om kinderen met overgewicht, via een wekelijks sportuur, kennis te laten maken met verschillende sporten, te stimuleren tot en plezier te laten krijgen in beweging (Combinatiefunctionaris basisonderwijs 'S-PORT, 2012). SliMmmm is de gehele cursus van dit project: in drie maanden wordt samen met een fysiotherapeut, diëtiste en een psycholoog op een plezierige manier gewerkt aan de gezondheid van het kind. SliMmmm begint met een persoonlijk advies op maat voor elk kind en eindigt in groepsverband. Na dit cursusjaar wordt de verantwoordelijkheid weer bij de kinderen gelegd. Wanneer zij hier niet toe in staat zijn, stromen zij opnieuw in op het spreekuur of worden zij doorverwezen naar het SliMmmm to Move-project van 'S-PORT (Diëtiste Voeding en Dieet, 2012).

Ten aanzien van deze verdieping zijn drie interviews afgenomen: twee interviews met twee 'S-PORT combinatiefunctionarissen (van het basisonderwijs en van het voortgezet onderwijs) en één interview met de coördinator Voeding en Dieet van het project SliMmmm. Deze interviews hebben voornamelijk tot informatie geleid over de twee projecten, de uitwerking in de praktijk en de verbonden netwerkorganisaties. Tot slot hebben de GGD en een diëtiste binnen de gemeente niet aan het onderzoek meegewerkt.

Betrouwbaarheid en validiteit

Het onderzoek is betrouwbaar door het gebruik van statistische gegevens, gemeentelijke rapportages en betrouwbare internetsites, zoals van de gemeente en de GGD Hart voor Brabant. Deze gegevens zijn zodanig betrouwbaar dat ze als ‘hard’ te bestempelen zijn. De interviews met de contactpersonen en het voorleggen van de vignetten vormden daarnaast een groot onderdeel van het onderzoek. Betreffende overgewicht kwam de informatie van de informanten in grote mate met elkaar overeen, wat deze informatie betrouwbaar maakt. Wat betreft schooluitval en jeugddelinquentie was het niet mogelijk om de antwoorden van de interviews te vergelijken, omdat er enkel één informant geïnterviewd was. De kans op sociaal wenselijke antwoorden en onjuiste informatie was bij schooluitval beperkt, omdat de T.O.M.-coach op kritische wijze naar het werkveld durfde te kijken en zeer open over het traject vertelde; hij schetste vanuit zijn werkervaring en deskundigheid op kritische wijze het beleid en de daadwerkelijke praktijk. De coördinator School en Veiligheid / brigadier politie 's-Hertogenbosch was minder open in haar antwoorden en het was lastig in te schatten of haar antwoorden de realiteit beschreven of sociaal wenselijk waren. Dit beperkt de reikwijdte en betrouwbaarheid van het onderdeel jeugddelinquentie en maakte een betrouwbare vergelijking tussen de documenten en het interview lastig.

Tot slot is het beoogde doel gemeten: het in kaart brengen van schattingen van de reactietijd en vindkans van de J-netwerken betreffende schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht binnen 's-Hertogenbosch. De schattingen zijn uiteindelijk tot stand gekomen door een vergelijking van de uitkomsten uit de bronnen met de verkregen informatie uit de interviews.

Resultaten

Achtergrond Gemeente 's-Hertogenbosch

's-Hertogenbosch is met haar 141.906 inwoners op 1 januari 2012 de hoofdstad van de provincie Noord-Brabant (Gemeente 's-Hertogenbosch, 2012) en een relatief jonge stad. De overheersende leeftijdsgroep in de gemeente wordt volgens het CBS (2011) gevormd door de nul- tot negentienjarigen (31.341 op 1 januari 2011).

Volgens de gemeente (2012) is het van belang om te weten hoe het gaat met deze jeugd. Daarom doen zij sinds 2000 om het jaar onderzoek onder ouders van jeugdigen van 0-24 jaar. Deze gegevens worden samengevat in de Jeugd- en Onderwijsmonitor (JOM).

Naar de gegevens van het CBS (2011) zijn 12.472 inwoners in 's-Hertogenbosch van allochtone afkomst. De inwoners met een Indonesische en Marokkaanse achtergrond vormen hierbij de dominante groepen. 70.550 van de inwoners behoort volgens het bureau tot de beroepsbevolking en het gemiddelde inkomen per huishouden (€ 34.500) was in 2008 gelijk aan het nationale gemiddelde (€ 34.400); de gemeente is als redelijk modaal op te vatten. De grootste groep jeugdigen was volgens het CBS in 2011 VMBO-leerling (12.759 leerlingen), maar het verschil met de HBO-leerlingen was gering (12.230).

Schooluitval

Achtergrond

Het T.O.M. verwees naar gemeentelijk onderzoek van de afdeling Jeugd en Onderwijs (2009) waaruit bleek dat er jaarlijks 400 jongeren in 's-Hertogenbosch thuis zaten zonder startkwalificatie, opleiding of baan. Ruim de helft van deze jongeren was van het mannelijke geslacht en ongeveer een kwart was van niet-Nederlandse afkomst. Volgens de T.O.M.-coach (2012) was 50-60% van de binnengehaalde jongeren bij T.O.M. in mei 2012 van Nederlandse afkomst. Naar de gegevens van afdeling Jeugd en Onderwijs (2009) vormden voortijdige schoolverlaters een risicogroep in 's-Hertogenbosch: in de meeste gevallen was de schooluitval niet het gevolg van een gebrek aan capaciteiten, maar van (vaak complexe) persoonlijke problemen. Dit werd ook bevestigd door de T.O.M.-coach (2012). Eén op drie jongeren van T.O.M. had volgens hem mogelijk een niet-gediagnosticeerde persoonlijkheidsproblematiek (zoals borderline of ADHD) of kampte met andere problemen, zoals een depressie, verslaving of problemen thuis.

Hoe ziet het J-netwerk er uit in de gemeente 's-Hertogenbosch betreffende schooluitval?

Tabel 1 geeft een overzicht van het jeugdnetwerk rond schooluitval binnen de gemeente 's-Hertogenbosch in 2012.

J-netwerk schooluitval	Gemeente 's-Hertogenbosch (2012)
<i>Signalering</i>	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC), gemeente afdeling Jeugd en Onderwijs, leerkrachten, scholen
<i>Doorverwijzing</i>	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie, leerkrachten, leerplichtambtenaar, Centrum voor Werk en Inkomen (CWI)
<i>Aanpak</i>	
○ <i>Preventief</i>	Koning Willem I College (KWIC), studieloopbaanbegeleider, Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC)
○ <i>Curatief</i>	T.O.M., Koning Willem I College (KWIC), psycholoog, studieloopbaanbegeleider, opvoedingsondersteuning, maatschappelijk werk, Jeugdzorg

Tabel 1: Het gemeentelijk jeugdnetwerk rond schooluitval in de gemeente 's-Hertogenbosch (2012).

Volgens de gemeente 's-Hertogenbosch (2012) is het een doelstelling van het Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) dat het de gemeente verplicht om voortijdig schoolverlaters te helpen bij het behalen van een startkwalificatie. De T.O.M.-coach (2012) gaf aan dat deze hulp in de praktijk wordt verleend door middel van het Traject Op Maat (T.O.M.); een schakel die direct aan het RMC en de gemeente gekoppeld is. Vanuit dit traject vindt volgens hem bovendien een nauwe samenwerking plaats met het Koning Willem I College (KWIC). De jongeren worden vaak vanuit T.O.M. in contact gebracht met het KWIC, zodat zij hier hun loopbaan vervolgen. Dit was naar zijn mening zowel de standaardprocedure als de daadwerkelijke praktijk. Ook werd er volgens de T.O.M.-coach (2012) binnen het KWIC zoveel mogelijk geprobeerd om de schooluitval te voorkomen: via een succesklas worden de jongeren die een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt, opgevangen en wordt de doorstroom mogelijk gemaakt naar een andere studie. Dit

hield naar zijn mening een ‘hoop’ schooluitval van jongeren tegen. Verdere samenwerkingsverbanden waren in de praktijk gevormd met de leerplichtambtenaar, psycholoog, studieloopbaanbegeleiders, opvoedingsondersteuners, maatschappelijk werkers, etc. Kortom: alle instellingen die met jeugd te maken hebben. Deze werden volgens de T.O.M.-coach ingeschakeld wanneer de jongere andere problemen had naast de schooluitval.

Tot slot noemde de gemeente van 's-Hertogenbosch (2012) het Actieplan Leerbanen. Dit plan is gericht op jongeren die een BBL-opleiding (willen) volgen en helpt hen bij het vinden van een erkende leer/werkplek.

Wat is de reactietijd van het J-netwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond schooluitval?

Een dreigende schooluitval diende volgens de T.O.M.-coach (2012) gesignaleerd te worden door school. De tijd die hier overheen gaat was naar zijn mening lastig in te schatten en afhankelijk van de werkwijze per school. Concrete informatie hierover ontbreekt binnen dit onderzoek. Voor de schatting van de reactietijd van schooluitval zal daarom het vignet dat gericht is op dreigende (lichte) schooluitval (zie bijlage ‘Vignetten’) buiten beschouwing gelaten worden. De reactietijd begint, wat betreft de zware variant van schooluitval (zie bijlage ‘Vignetten’), volgens de T.O.M.-coach (2012) op het moment dat de jongere daadwerkelijk thuis zit zonder opleiding, startkwalificatie of baan. De gemeente, het RMC, de leerplichtambtenaar en het T.O.M. krijgen hier zicht op wanneer dit daadwerkelijk geregistreerd staat. Dit wordt door de standaardprocedure/landelijke registratie van DUO mogelijk gemaakt (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2012).

Wanneer er sprake is van schooluitval en dit direct geregistreerd wordt door de school bij het RMC, zal de reactietijd tussen signalering en indicatiestelling volgens de coach (2012) erg kort zijn; T.O.M. reageert hier in de praktijk onmiddellijk op door zelf actief bij de jongeren thuis langs te gaan. Zij gaan dan in gesprek met de jongere en vertellen over de mogelijkheden van het T.O.M. De tijd tussen de indicatiestelling en de definitieve aanpak was volgens de coach erg afhankelijk van de beslissingstijd en de inzet van de jongere zelf en varieerde van een week tot enkele maanden. Ook kwam het naar zijn zeggen voor dat de jongeren zich helemaal niet voor het project

aanmeldden. Het gemiddelde T.O.M.-traject duurt zes à zeven maanden. Na het traject was het volgens de coach de bedoeling dat de meeste jongeren terugkeerden naar school en dat de overige jongeren startten met een baan. In de praktijk kwam het maar zelden voor dat de jongeren een andere weg insloegen.

Wat is de vindkans van het J-netwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond schooluitval?

Uit het interview met de T.O.M.-coach (2012) bleek dat er jaarlijks 400 jongeren thuis zaten. 200 hiervan kwamen op jaarbasis bij T.O.M. binnen. De vindkans is dan te schatten als één op de twee (50%). 70% (140 jongeren) halen volgens de coach het traject; zij vinden een baan of gaan een opleiding volgen. 30% (60 jongeren) vallen echter gedurende het traject af. Deze uitval had volgens de coach vooral te maken met het gebrek aan motivatie en inzet van de jongere om de nodige stappen voor het behalen van het traject te doorlopen. Vooral de Marokkaanse mannelijke jeugd was naar zijn visie moeilijk binnen het T.O.M. te houden: vanwege de schaamte die zij voelen ten opzichte van hun familie. Het vervolgproces is moeilijk in te schatten. De T.O.M.-coach gaf aan dat na het traject het contact met de jongere verloren raakte, evenals het zicht op hun verdere loopbaan.

Jeugddelinquentie

Achtergrond

De brigadier van de politie 's-Hertogenbosch en tevens coördinator School en Veiligheid (2012) noemde mishandeling, diefstallen en drugsgebruik als de meest voorkomende delicten onder de jeugd in 's-Hertogenbosch. Volgens de GGD Gezondheidsatlas (2007-2009) was 27% van de jongeren (12-18 jaar) in 2008 slachtoffer van een misdrijf geweest en 65 % dader van ongewenst gedrag (in overtreding) geweest. Opvallend is dat het percentage slachtoffers een stuk lager lag dan het percentage daders. Dit was volgens de coördinator School en Veiligheid/brigadier politie 's-Hertogenbosch (2012) mogelijk te verklaren vanuit het gegeven dat niet alle slachtoffers bij de politie aangifte doen.

Hoe ziet het J-netwerk er uit in de gemeente 's-Hertogenbosch betreffende jeugddelinquentie?

Tabel 2 geeft een overzicht van het jeugdnetwerk rond jeugddelinquentie binnen de gemeente 's-Hertogenbosch in 2012.

J-netwerk Jeugddelinquentie	Gemeente 's-Hertogenbosch (2012)
<i>Signalering</i>	Politie (wijkagenten), gemeente, Openbaar Ministerie, Belastingdienst, Raad voor de Kinderbescherming, coördinator School en Veiligheid, Juvans, veiligheidscoördinatoren
<i>Doorverwijzing</i>	Veiligheidshuis, politie, Openbaar Ministerie, justitie, Raad voor de Kinderbescherming, Stichting MEE, Juvans
<i>Aanpak</i>	
○ <i>Preventief</i>	Gemeente, politie, Koninklijke Horeca Nederland, Openbaar Ministerie, Stadstoezicht, scholen, coördinator School en Veiligheid, Juvans
○ <i>Curatief</i>	Bureau HALT, Divers, Bureau Jeugdzorg, politie, brandweer, portiers, Stadstoezicht, NS, leerplicht, GGD, psycholoog, maatschappelijk werker, school, Juvans

Tabel 2: Het gemeentelijk jeugdnetwerk rond jeugddelinquentie in de gemeente 's-Hertogenbosch (2012).

Volgens de gemeente van 's-Hertogenbosch (2012) stemmen de partners binnen het J-netwerk hun aanpak op elkaar af om zo jeugdoverlast en criminaliteit beter te bestrijden en voorkomen. Hierbij gaat het om ongeveer 25 groepen die overlast veroorzaken, hinderlijk of zelfs crimineel gedrag vertonen: de zogenaamde Shortlist die door de gemeente, politie en jongerenwerkers is opgesteld. Daarnaast gaat de gemeente jeugdoverlast tegen met diverse campagnes, zoals het project Straatcoaches en Ontpatseren. Verder vindt er volgens de coördinator School en

Veiligheid/brigadier politie 's-Hertogenbosch (2012) ook op scholen preventie plaats door middel van voorlichting en projecten en door de politie via gesprekken met betrokkenen. Tot slot is er het Jeugd Preventie Programma (JPP) van Juvans (2012) om risicojeugdigen (0-23 jaar) en gezinnen zo vroeg mogelijk op te sporen. Dit gebeurt vanuit een structurele samenwerking met de verschillende partners.

Wat is de reactietijd van het J-netwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond jeugddelinquentie?

Jeugdoverlast en delinquent gedrag van jeugdigen worden volgens de coördinator School en Veiligheid/brigadier politie 's-Hertogenbosch (2012) gesignaleerd door de veiligheidscoördinatoren van de scholen in 's-Hertogenbosch, de politie, ouders en slachtoffers zelf. Andere organisaties signaleren het delinquente gedrag ook, maar durven dit in de praktijk (ondanks het opgezette beleid) vaak niet te melden. De politie pakt dit desondanks wel op door bijvoorbeeld het gedrag te omschrijven en naar de hulpverleningsorganisaties door te zetten of door de jongeren en ouders te bezoeken en hun met het gedrag te confronteren. Bij de aanpak werd volgens de coördinator/brigadier onder andere rekening gehouden met de leeftijd en de omstandigheden van de jeugdige. De jongeren zijn vanaf twaalf jaar strafrechtelijk vervolgbaar. 'Het meisje' met het lichte delinquente gedrag (zie bijlage 'Vignetten') zou volgens de coördinator/brigadier opgepakt worden voor winkeldiefstal en naar Bureau HALT worden gestuurd. Zij zou vanuit dit bureau doorgeleid worden naar Juvans. Ook de communicatie met school speelt hierbij een rol, zodat het onderwijs voortgezet kan worden. Daarbij is het volgens de coördinator/brigadier mogelijk om extra hulp aan te bieden in verband met de scheiding thuis, zoals de ondersteuning van een maatschappelijk begeleidster. 'De jongen' met het zware delinquente gedrag (zie bijlage 'Vignetten') zou opgepakt worden voor heling en inbraak. De coördinator/brigadier gaf aan dat daarbij een zorgmelding wordt opgemaakt in verband met de thuissituatie (het alcoholgebruik van vader en het risicogedrag van broers). De jongen/het gezin wordt hierdoor in kaart en zo onder de aandacht van de politie gebracht. Bij de eerst volgende aanhouding van de jongen zal door de politie gestimuleerd worden tot een raadsonderzoek, zodat een juniormaatregel ingezet kan worden. Dit betekende volgens haar dat de jongen onder

strakke begeleiding komt te staan. Daarbij wordt de leerplicht en de school in kennis gesteld door haarzelf.

De coördinator/brigadier gaf tevens aan dat de schatting van de reactietijd sterk varieert per licht en zwaar delict. Bij de lichte variant (zie bijlage ‘Vignetten’) zal de reactietijd (manifestatie, signalering, bespreking, indicatiestelling tot definitieve aanpak) erg kort zijn (ongeveer een dag), omdat het meisje direct wordt opgepakt voor winkeldiefstal en gelijk wordt doorverwezen. Bij de zware variant zijn de verdoken misdrijven lastiger te signaleren, wat de reactietijd betreffende de signalering langer laat duren. Dit kan volgens haar variëren van een paar maanden, jaren of zelfs geen signalering. Wanneer het gedrag gesignaleerd is, volgen naar haar visie kortdurende schakels (variërend van een paar weken tot enkele maanden) van bespreking tot indicatiestelling naar de definitieve aanpak.

Wat is de vindkans van het J-netwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond jeugddelinquentie?

Op 1 januari 2011 was het aantal aangiften volgens de gemeente 's-Hertogenbosch (20120/2011) wat betreft delinquentie 14.465. Het oplossingspercentage (ofwel: de vindkans) hiervan was naar hun gegevens toen 22,4%. De coördinator School en Veiligheid en brigadier van de politie 's-Hertogenbosch (2012) schatte dit percentage hoger in: zij schatte dat minstens twee/derde van de schoolgaande jeugd in 's-Hertogenbosch gesignaleerd en doorverwezen werd wanneer zij een delict begingen. Bij de overige één/derde ging het voornamelijk om verdoken misdrijven, zoals inbraak en vernielingen. De signalering hiervan was naar haar mening erg lastig en tot op heden beperkt.

Overgewicht

Achtergrond

Uit de GGD Gezondheidsatlas (2007-2009) is op te maken dat 10% van de twee- tot elfjarigen in 2008 overgewicht had (inclusief obesitas). Bij de twaalf- tot achttienjarigen ging het om 14%. Volgens de combinatiefunctionaris van 'S-PORT (basisonderwijs, 2012) kampte in 2012 landelijk één op de zeven kinderen met

overgewicht en in de aandachtswijken van Nederland was dit zelfs één op de vijf. 'S-PORT (onderdeel van de afdeling Sport en Recreatie van de gemeente 's-Hertogenbosch) zet haar projecten daarom in op de Brede Bossche scholen binnen deze aandachtswijken. Een andere doelgroep waren volgens hem de allochtone Nederlandse kinderen: zij kampen vaak met overgewichtproblemen. Dit was naar zijn mening mogelijk te verklaren vanuit de eetpatronen van hun cultuur. Het project SliMmm to Move richt zich onder andere op deze doelgroep. Ook gaf de combinatiefunctionaris aan dat de toename in overgewicht op steeds jongere leeftijd begint.

Hoe ziet het J-netwerk er uit in de gemeente 's-Hertogenbosch betreffende overgewicht?

Tabel 3 geeft een overzicht van het jeugdnetwerk rond overgewicht binnen de gemeente 's-Hertogenbosch in 2012.

J-netwerk overgewicht	Gemeente 's-Hertogenbosch
<i>Signalering</i>	GGD, 'S-PORT (gemeente), Jeugdzorg, (sport)-leerkrachten Brede Bossche scholen, schoolarts, huisarts
<i>Doorverwijzing</i>	GGD, 'S-PORT (gemeente), huisarts, schoolarts, secretariaat, Zorgteam
<i>Aanpak</i>	
○ <i>Preventief</i>	'S-PORT (gemeente)
○ <i>Curatief</i>	Verpleegkundigen Jeroen Bosch ziekenhuis, wijkverpleegkundige, SliMmm, 'S-PORT (gemeente), opvoedingsondersteuners, diëtisten, fysiotherapie, activiteitencentrum, schoolarts, interne begeleiders, maatschappelijke begeleiders, psycholoog, Jeugdzorg, Divers

Tabel 3: Het gemeentelijk jeugdnetwerk rond overgewicht in de gemeente 's-Hertogenbosch (2012).

Volgens de diëtiste van SliMmmm (2012) speelden de GGD en de Jeugdzorg een grote rol bij de signalering van kinderen met overgewicht: zij screenen hen op gewicht, lengte en BMI. Zo ziet de Jeugdgezondheidszorg kinderen op negen maanden en drie jaar en de GGD ziet hen op de basisschool in groep twee en groep zeven. Op de middelbare school screenen zij de jongeren in de tweede klas. Dit was naar haar zeggen zowel de standaardprocedure als de daadwerkelijke praktijk om te ontdekken of er problemen zijn in de groei/ontwikkeling van de jeugd in 's-Hertogenbosch. Volgens de combinatiefunctionaris van 'S-PORT (basisonderwijs, 2012) screende ook 'S-PORT de kinderen op de Brede Bossche scholen door middel van een (school-)jaarlijkse fitheidsweek. Hierbij wordt tevens de lengte, het gewicht en de BMI van ieder kind gemeten. Het beleid en de daadwerkelijke praktijk komen hierbij overeen. Het was daarnaast volgens de diëtiste van SliMmmm mogelijk dat ouders hun kind zelf doorsturen door middel van een verwijzing vanuit de huisarts. Een standaard check van overgewicht zat echter nog niet in het huidige systeem van de arts.

Wanneer, naar zeggen van de diëtiste van SliMmmm, uit de screening van de GGD en de Jeugdzorg blijkt dat het kind een te hoge BMI-waarde heeft, geeft de wijkverpleegkundige het kind een aantal algemene adviezen mee; genaamd BOFT (Bewegen, Ontbijt, Frisdrank en Tv/pc). Naar de standaardprocedure wordt het kind doorverwezen naar SliMmmm. Dit gebeurt in de praktijk via het secretariaat dat het kind en de ouders op de hoogte brengt van de mogelijkheden van het programma. De combinatiefunctionaris van 'S-PORT (basisonderwijs, 2012) gaf aan dat vanuit de cursus de kinderen tevens doorverwezen worden naar het project SliMmmm to Move. Hierbij wordt onder andere gewerkt aan talentontwikkeling, succeservaring en stimulering tot beweging. Helaas verwaterden de groepen en stopten de kinderen naar zijn mening al snel met het traject.

Volgens de diëtiste van SliMmmm to Move (2012) stonden er in mei 2012 40 kinderen op de wachtlijst voor de SliMmmm-cursus. Doordat de diëtiste uit de zorgverzekering is gehaald, is deze kinderen vanwege de hoge kosten weinig te bieden. Vanuit deze ontwikkeling was naar haar zeggen een nieuw programma opgezet: 'Groeien naar gezond gewicht'. Dit is een kortdurende cursus van twee maanden, waarbij kinderen zes keer gezien worden door de diëtiste. Dit wordt mogelijk gemaakt via een speciaal pakket van de zorgverzekering.

Verder is er, naar de gegevens van de gemeente 's-Hertogenbosch (2011), de campagne Beweten (bewegen, eten en weten). Deze campagne tracht kinderen en ouders te motiveren tot gezond eten en sporten. Het was volgens de diëtiste van SliMmmm (2012) gekoppeld aan de Brede Bossche Scholen en gestart in samenwerking met de GGD, Divers en 'S-PORT.

Een ander nieuw project dat door de combinatiefunctionaris van 'S-PORT (voortgezet onderwijs, 2012) werd genoemd, is het Tasty Green Life Experience-traject. Dit traject was naar zijn mening bedoeld voor zorgleerlingen en risicogroepen om hen bewust te maken van een gezonde leefstijl. Dit gebeurt onder andere door de jeugdigen inzicht te verschaffen in gezonde beweeg- en eetpatronen.

Wat is de reactietijd van het J-netwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond overgewicht?

Vanuit het voorgaande blijkt dat de meeste signalering van kinderen met overgewicht plaatsvindt vanuit de GGD, Jeugdzorg en 'S-PORT. Kinderen met een te hoge BMI-waarde worden doorverwezen naar SliMmmm. De diëtiste van dit project gaf aan dat volgens de standaardprocedure de tijd tussen de screening van de GGD en de contactopname van het secretariaat zo kort mogelijk gehouden dient te worden (minder dan een week). In de praktijk duurt dit gemiddeld één week.

De combinatiefunctionaris van 'S-PORT (basisonderwijs, 2012) gaf aan dat op de basisschool kinderen met overgewicht ook gesignaleerd worden door de (sport)-leerkrachten en de combinatiefunctionarissen van 'S-PORT zelf. Bij overgewicht worden de kinderen naar zijn zeggen doorgestuurd naar de verpleegkundige en eventueel het programma SliMmmm. Bij obesitas worden zij naar verwachting doorgestuurd naar het Jeroen Bosch ziekenhuis. De kinderen (en de ouders) worden daarbij geadviseerd en gestimuleerd tot het volgen van het naschoolse SliMmmm to Move-project.

De combinatiefunctionaris schatte de reactietijd (van manifestatie, signalering, bespreking, indicatiestelling tot de definitieve aanpak) binnen de Brede Bossche scholen/het basisonderwijs (zie bijlage 'Vignetten') waar de projecten aan de gang zijn kort in: rond de twee à drie maanden. Dit is afhankelijk van de tijd die ouders en kinderen nodig hebben om een beslissing te maken en de tijd die de instanties nodig hebben om hen te adviseren, door te verwijzen en te stimuleren tot deelname. Hij

verwachtte dat de reactietijd binnen andere basisscholen (waar deze projecten niet lopen) en op de middelbare scholen een stuk langer zou zijn.

Ook de combinatiefunctionaris van 'S-PORT gericht op het voortgezet onderwijs (2012) gaf aan dat de jongeren zeer moeilijk te signaleren, bereiken en te motiveren zijn. Binnen dit onderwijs was volgens hem veel minder controle en staan de leerkrachten verder van de leerlingen af. Hierdoor hebben zij minder zicht op hun beweeg- en eetgedrag en is het lastiger om deze jongeren te benaderen. Concluderend gaat het voor het voortgezet onderwijs (zie bijlage 'Vignetten) om een lange reactietijd, die kan variëren van een paar maanden tot een aantal jaar. Vooral bij de schakel indicatiestelling tot definitieve aanpak speelden naar zijn mening de motivatie en inzet van de jongere en de ouderlijke betrokkenheid een rol. Het was echter ook mogelijk dat het overgewicht bij de jongere niet gesignaleerd werd. In 2012 was er volgens de combinatiefunctionaris geen groep voor het project, waardoor de specifieke reactietijd erg moeilijk meetbaar is.

Wat is de vindkans van het J-netwerk in de gemeente 's-Hertogenbosch rond overgewicht?

De combinatiefunctionaris van 'S-PORT (basisonderwijs, 2012) schatte de vindkans erg hoog (90-100%) binnen de Brede Bossche scholen waar de SliMmm to Move-projecten plaatsvinden. Daarbij ging het om de kans dat het kind met overgewicht gesignaleerd en doorverwezen werd. De combinatiefunctionaris signaleert deze kinderen zelf binnen zijn werk op school en verwijst hen door naar het project. Nog geen 50% van de kinderen en ouders blijkt volgens hem hier daadwerkelijk iets mee te doen. Naar de mening van de diëtiste van SliMmmm (2012) voelden ouders zich vaak niet aangesproken of hadden zij door hun lage sociaal economische status weinig middelen om tot een verandering over te gaan. Ook leek er naar haar ervaring een verandering in de norm plaats te vinden: dik zijn hoort er gewoon bij. 'S-PORT probeert in samenwerking met meerdere partners de ouders en kinderen toch te activeren om in actie te komen, onder andere door het aanbieden van opvoedingsondersteuning (Combinatiefunctionaris basisonderwijs 'S-PORT, 2012). Ook op middelbare scholen en basisscholen waar het project (nog) niet plaatsvindt, schatte de combinatiefunctionaris van 'S-PORT (basisonderwijs, 2012) de vindkans aanzienlijk lager (5-10%), omdat de signalering hier een stuk lastiger is. Om deze

vindkans te vergroten was het volgens hem aan te bevelen om alle scholen in 's-Hertogenbosch bij het project te betrekken, onder andere door het organiseren van informatiebijeenkomsten. Via de leerkrachten kunnen de ouders benaderd worden, omdat deze dichterbij hen staan. In 2011/2012 werd er naar zijn mening teveel op het individu ingezet. De samenwerking zou nauwer, effectiever en breder ingezet kunnen worden. Ook de combinatiefunctionaris van het voortgezet onderwijs (2012) gaf aan dat de vindkans laag is betreffende jongeren met overgewicht op het middelbaar onderwijs. Daarbij vielen veel van de jongeren gedurende het project af door een gebrek aan motivatie en interesse. Dit maakte van hen een zeer moeilijk te bereiken doelgroep met een geschatte vindkans van 5-10%. Van het Tasty Green Life Experience traject schatte hij de vindkans van de jongeren echter hoger in (70-80%), maar of zij daadwerkelijk overgingen tot deelname was echter de vraag.

Conclusie / constatering

In de gemeente 's-Hertogenbosch werd in de periode februari t/m juni 2012 onderzoek gedaan naar de jeugdnetwerken betreffende schooluitval (18-23 jaar), jeugddelinquentie (12-24 jaar) en overgewicht (6-18 jaar). De schattingen van twee kwaliteitseisen werden onderzocht, namelijk de vindkans en de reactietijd. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en interviews. Er bleek veel overlap te bestaan tussen de schakels binnen de drie jeugdnetwerken; veel instellingen hadden zowel een preventieve, signalerende, doorverwijzende en/of behandelende functie. Over het algemeen geldt dat de reactietijd en vindkans afhankelijk zijn van de samenwerking tussen de professionals/schakels, de inzet en motivatie van de jongere zelf en de betrokkenheid van ouders.

Betrouwbaarheid en validiteit

Het onderzoek is betrouwbaar door het gebruik van statistische gegevens, gemeentelijke rapportages en betrouwbare internetsites. De resultaten die gebaseerd zijn op deze gegevens zijn zodanig betrouwbaar dat ze als 'hard' te bestempelen zijn. De interviews met de contactpersonen en het voorleggen van de vignetten vormden daarnaast een groot onderdeel van het onderzoek. Het beoogde doel van het

onderzoek is hiermee gemeten: het in kaart brengen van schattingen van de reactietijd en vindkans van de J-netwerken betreffende schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht in 's-Hertogenbosch. Deze schattingen zijn tot stand gekomen door een vergelijking van de uitkomsten uit de rapportages met de verkregen informatie uit de interviews. Betreffende overgewicht kwam de informatie van de informanten in grote mate met elkaar overeen, wat deze informatie betrouwbaar maakt. Opvallend was echter dat de contactpersonen niet op de hoogte waren van elkaars activiteiten en samenwerkingsverbanden.

Bij schooluitval was de kans op sociaal wenselijke antwoorden en onjuiste informatie beperkt, omdat de T.O.M.-coach op een kritische wijze naar het werkveld durfde te kijken en zeer open was; hij schetste vanuit zijn werkervaring en deskundigheid op kritische wijze een beeld van de standaardprocedure en de daadwerkelijke praktijk. De coördinator School en Veiligheid/brigadier politie 's-Hertogenbosch was minder open. Het was lastig in te schatten of haar antwoorden de realiteit beschreven of de praktijk mooier maakten dan deze in werkelijkheid was. Dit beperkt de reikwijdte en betrouwbaarheid van het onderdeel jeugddelinquentie en maakte een betrouwbare vergelijking tussen de documenten en het interview lastig.

Schooluitval

Betreffende schooluitval begint de reactietijd (signalering) op het moment dat de jongere (18-23 jaar) daadwerkelijk thuis zit zonder opleiding, startkwalificatie of baan. De duur van de indicatiestelling naar de definitieve aanpak is afhankelijk van de beslissingstijd en de inzet van de jongere zelf, bijvoorbeeld voor deelname aan T.O.M. Dit is een traject dat gericht is op het persoonlijk begeleiden van de jongere bij het behalen van een startkwalificatie. De reactietijd van indicatiestelling naar definitieve aanpak kan variëren van een week tot enkele maanden. Ook komt het voor dat jongeren zich helemaal niet voor het project aanmelden (T.O.M.-coach, 2012). Schakels binnen het jeugdnetwerk zijn onder andere de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC), T.O.M., scholen waaronder het Koning Willem I College (KWIC), de leerplichtambtenaar en afdeling Jeugd en Onderwijs van de gemeente. Uit het interview met de T.O.M.-coach (2012) bleek dat er jaarlijks 400 jongeren thuis zaten. 200 hiervan kwamen op jaarbasis bij T.O.M. binnen. De vindkans is dan te schatten als één op de twee (50%).

Jeugddelinquentie

De reactietijd bij jeugddelinquentie varieerde volgens de coördinator School en Veiligheid (2012) sterk per licht en zwaar delict. Betreffende de lichte delicten (zie bijlage ‘Vignetten’) zal de reactietijd (van manifestatie, signalering, bespreking, indicatiestelling tot definitieve aanpak) erg kort (rond een dag) uitvallen, omdat het meisje direct wordt opgepakt voor winkeldiefstal en gelijk wordt doorverwezen. Bij de zwaardere delicten is de reactietijd afhankelijk van het moment waarop het delinquente gedrag van de jongen gesignaleerd wordt. Voornamelijk de verdoken misdrijven zijn moeilijk te signaleren. De reactietijd betreffende de signalering wordt hierdoor langer; dit kan variëren van een paar maanden, een paar jaar of zelfs geen signalering. Op het moment dat het delinquente gedrag gesignaleerd is, volgden naar zeggen van de coördinator/brigadier korte schakels (variërend van een paar weken tot enkele maanden) van bespreking tot indicatiestelling naar de definitieve aanpak. Vanuit gemeentelijk onderzoek was de vindkans in 's-Hertogenbosch 22,4% in 2011 (Gemeente 's-Hertogenbosch, 2010/2011). De coördinator/brigadier (2012) schatte dit percentage hoger in: minstens twee/derde van de schoolgaande jeugd in 's-Hertogenbosch werd gesignaleerd en doorverwezen wanneer zij een delict begingen. Schakels van het jeugdnetwerk zijn onder andere: de gemeente, politie (wijkagenten), scholen, veiligheids- en schoolcoördinatoren en Juvans.

Overgewicht

Wat betreft overgewicht is variatie gevonden in de schattingen van de reactietijd en de vindkans van jeugdigen op het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Binnen de Brede Bossche scholen waar het Slimmm to Move-project loopt is de reactietijd (van manifestatie, signalering, bespreking, indicatiestelling tot de definitieve aanpak) erg kort: rond de twee à drie maanden. De periode tussen indicatiestelling naar definitieve aanpak is afhankelijk van de tijd die ouders en kinderen nodig hebben om een beslissing te maken en de tijd die de instanties nodig hebben om hen te adviseren, door te verwijzen en te stimuleren tot deelname. De vindkans werd binnen deze scholen zeer hoog ingeschat: rond de 90 à 100 %. De schatting van de waarschijnlijkheid dat het kind ook daadwerkelijk op het advies ingaat en het project gaat volgen, lag echter een stuk lager (50%). De ouders vormen

hierbij een beïnvloedende factor (Combinatiefunctionaris basisonderwijs 'S-PORT, 2012). Bij het voorgezet onderwijs is de schatting van de reactietijd (van manifestatie, signalering, bespreking, indicatiestelling naar definitieve aanpak) zeer gevarieerd en lang. Dit kan variëren van een paar maanden tot een aantal jaar. De lastige signalering, de motivatie en inzet van de jongere en de ouderlijke betrokkenheid spelen hierbij een rol. De vindkans is hier een stuk lager (5-10%) (Combinatiefunctionaris voortgezet onderwijs 'S-PORT, 2012). Schakels binnen het jeugdnetwerk zijn 'S-PORT (de gemeente), GGD, Jeugdzorg en de Brede Bossche scholen.

Discussie / aanbevelingen

Vervolgonderzoek

Het onderzoek betreft een pilot onderzoek en zoals eerder aangegeven was het wegens tijdgebrek lastig om een volledig beeld te vormen van de netwerken rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht in 's-Hertogenbosch.

Vervolgonderzoek en een ruimere planning en tijdsbestek zijn daarom aan te bevelen. Daarnaast wordt door het interviewen van meerdere deskundigen rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht de betrouwbaarheid en de reikwijdte van het onderzoek vergroot. De antwoorden van de deskundigen kunnen dan met elkaar vergeleken worden, wat de kans op sociaal wenselijke, onvolledige en onjuiste informatie verkleint. Hierdoor wordt tevens een betrouwbare vergelijking tussen de documenten en de interviews mogelijk gemaakt.

Aanbevelingen

Door de inzet van verschillende projecten in het proactieve 's-Hertogenbosch wordt schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht bij jongeren zoveel mogelijk voorkomen of teruggedrongen. Betreffende de uitkomsten van het onderzoek ontstaan voor de gemeente 's-Hertogenbosch de volgende suggesties:

- 🚦 *Schooluitval.* Het vergroten van de vindkans van de 200 jongeren in 's-Hertogenbosch die thuis zitten zonder opleiding, baan of startkwalificatie door hen te motiveren en activeren tot deelname aan T.O.M. (T.O.M.-coach, 2012);

- ✚ *Jeugddelinquentie.* Het vergroten van de vindkans en het tijdig signaleren (reactietijd) van de zware jeugddelicten met de verdoken delicten als aandachtspunt (Coördinator School en Veiligheid/brigadier politie 's-Hertogenbosch, 2012);
- ✚ *Overgewicht.* Het vergroten van de vindkans en het verkleinen van de reactietijd betreffende de jongeren met overgewicht op het voortgezet onderwijs, gericht op activatie, stimulering en ouderlijke betrokkenheid (Combinatiefunctionaris 'S-PORT, 2012).

Naar de uitkomsten van het onderzoek en naar onze visie dragen de volgende werkwijzen bij aan de realisering van deze suggesties in de praktijk:

- *Nauwere, effectievere en bredere samenwerking*

Opvallend binnen het onderzoek was dat de informanten niet op de hoogte waren van elkaars activiteiten en samenwerkingsverbanden. De combinatiefunctionaris van 'S-PORT (voortgezet onderwijs, 2012) stelde dat het voor de gemeente nodig was om de schakels van de jeugdnetwerken nauwer, effectiever en breder met elkaar te laten samen werken. Dit kan volgens hem via een structurele communicatie over elkaars activiteiten, het betrekken van alle scholen in 's-Hertogenbosch bij de projecten en het kort houden van de 'bruggen' tussen de instanties. Dit om overlap te voorkomen, maar voornamelijk ook om een effectieve en leerzame samenwerking te laten plaatsvinden. Hierdoor wordt de reactietijd korter en de vindkans vergroot wat betreft de jeugdnetwerken rond schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht in 's-Hertogenbosch.

- *Eenduidige aanpak → ouderlijke betrokkenheid → inzet jeugdigen*

Daarnaast speelden volgens de informanten de ouders bij beide kwaliteitseisen een grote rol. Voor de praktijk betekent dit, dat wanneer het contact met ouders wordt vergroot, zij ingezet kunnen worden bij de stimulatie en activatie van de kinderen aan de aangeboden projecten, zoals T.O.M. (T.O.M.-coach, 2012) en Slimmmmm to Move (Combinatiefunctionaris 'S-PORT, 2012). Naar onze mening begint dit bij een

eenduidige aanpak van de instanties; als deze nauw samenwerken en kortere bruggen bouwen, zal de inschakeling van meerdere instanties op een complexe casus effectiever verlopen. Voor de ouders, jeugdigen, maar ook de professionals zelf is dan duidelijk waar de verantwoordelijkheid ligt en bij welke instanties ouders en jeugdigen met hun vragen en problemen terecht kunnen. Hierdoor wordt mogelijk de ouderlijke betrokkenheid vergroot, wat vervolgens weer kan leiden tot een grotere motivatie en inzet van de jeugdigen. Dit kan op zijn beurt voor de jeugdnetwerken zorgen voor een kortere reactietijd en een grotere vindkans van schooluitval, jeugddelinquentie en overgewicht in de gemeente 's-Hertogenbosch.

Literatuur

- Bakker, I., Bakker, K., Dijke van, A., & Terpstra, L. (1997). *O+O =O kwadraat: Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties*. Utrecht: NIZW
- Borgatti, S. P. (2005). Centrality and network flow. *Social Networks*, 27, 55 – 71.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2011). *Demografische kerncijfers per gemeente 2011*. Den Haag/Heerlen.
- Ebbeling, C. B., Pawlak, D. B., & Ludwig, D. S. (2002). Childhood obesity: Public-health crisis, common sense cure. *The Lancet*, 360, 473-482.
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2010/2011). *'s-Hertogenbosch. Kerncijfers 2011/2012*. 's-Hertogenbosch
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2012). *Bestuur en Organisatie*. Verkregen op 2 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/bestuur-en-organisatie/jaarverslagen/>
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2012). *Inwoners Gemeente 's-Hertogenbosch*. Verkregen op 2 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/inwoners>
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2012). *Stad in Cijfers*. Verkregen op 2 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/inwoner/stad-en-wijken/stad-incijsfers/nieuwsactueel/os-actueel-9/>
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2012). *Zorg en Welzijn*. Verkregen op 2 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/digitaal-loket/producten/zorg-en-welzijn/gezinsproblemen/>

- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2012). *Veilig-uitgaan 's-Hertogenbosch*. Verkregen op 4 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/inwoner/veiligheid/veilig-uitgaan/>
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2011). *Jaarverslag Gemeente 's-Hertogenbosch*. Verkregen op 4 april, 2012, van http://www.shertogenbosch.nl/fileadmin/documenten/doc/Bestuur_en_organisatie/Jaarverslagen/Jaarverslag_2011_internet.pdf
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2012). *'s-Hertogenbosch Veilig*. Verkregen op 6 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/inwoner/veiligheid/s-hertogenbosch-veilig/>
- Gemeente 's-Hertogenbosch. (2012). *Voortijdig Schoolverlaten*. Verkregen op 8 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/digitaal-loket/producten//voortijdig-schoolverlaten/>
- Gezondheidsraad. (2003). *Overgewicht en obesitas*. Den Haag: Gezondheidsraad, 2003: publicatie nr 2003/07. Verkregen op 18 februari, 2012, van <http://www.gr.nl/nl/adviezen/overgewicht-en-obesitas>
- GGD Hart voor Brabant. (2007-2009). *Gezondheidsatlas Gemeente 's-Hertogenbosch*. Tilburg
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *The American Journal of Sociology*, 78, 1360-1380
- Jeugd & Onderwijs. (2009). *Voortijdig Schoolverlaters in 's-Hertogenbosch*. Verkregen op 8 april, 2012, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/inwoner/jeugdonderwijs-en-opvang/leerplicht/voortijdig-schoolverlaten/voortijdig-schoolverlatersin-s-hertogenbosch/>
- Juvans. (2012). *Jeugd*. Verkregen op 12 april, 2012, van <http://www.juvans.nl/index.php?p=47>
- Kilduff, M., & Tsai, W. (2003). *Social networks and organizations*. Londen: Sage Publications.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2012). *Aanval op Schooluitval*. Verkregen op 2 februari, 2012, van http://www.aanvalopschooluitval.nl/vervolg.php?h_id=10&s_id=119
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2012) *Startkwalificatie*. Verkregen op 6 maart, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw>.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial

- behavior – A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701,
- Pagani, S. L., Vitaro, F., Tremblay, R. E., & McDuff, P. (2008). When predictions fail: The case of unexpected pathways toward high school dropout. *Journal of Social Issues*, 64, 175-193.
- Pong, S-L., & Lu, D-B. (2000). The effects of change in family structure and income on dropping out of middle and high school. *Journal of Family Issues*, 21, 147-169.
- Projectdirectie Voortijdig Schoolverlaten. (2012). *Aanval op schooluitval*. Verkregen op 6 maart, 2012, van <http://www.aanvalopschooluitval.nl/userfiles/file/2012/Bijlage%201%20Cijferbijlage.pdf>
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen. (2008). *De ontkokering voorbij*. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.adviesorgaan-rmo.nl/publicaties/adviezen/2008/89/>
- Rijksoverheid. (2012). *Jeugdzorg*. Verkregen op 17 maart, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl>
- Rijksoverheid. (2012). *Stelselwijziging zorg voor jeugd*. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.samenwerkenvoordejeugd.nl/nl/Kamerstukken/Stelselwijziging-zorg-voor-jeugd.html>
- Schrijvers, C. T. M., & Schoemaker, C. G. (2008). *Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid Nederlandse jeugd*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) rapport 270232001/2008. Verkregen op 18 februari, 2012 van <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/270232001.html>
- Stearns, E., & Glennie, J. E. (2006). When and why dropouts leave high school. *Youth & Society*, 38, 29-57.
- TNO (2010). *Vijfde Landelijke Groeistudie*. Verkregen op 18 februari, 2012, van <http://www.tno.nl/downloads/20100608%20Resultaten%20Vijfde%20Landelijke%20Groeistudie2.pdf>.
- Van Bakel, A. M., & Zantinge, E. M. (2010b). *Neemt het aantal mensen met overgewicht of ondergewicht toe of af?* Verkregen op 15 februari, 2012, van <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/trend/>

Van der Laan, A.M., & Blom, M. (2011). *Jeugdcriminaliteit in de periode 1996-2010*.

Verkregen op 12 februari, 2012, van <http://www.nji.nl>

Van Mantgem, J., Van Nobelen, D., & Uljee, N. (2009). *Landelijk verdachtenbeeld*

2008. Verkregen op 11 februari, 2012, van <http://www.nji.nl>

Vitaro, F., Larocque, D., Janosz, M., & Tremblay, R. E. (2010). Negative social

experiences and dropping out of school. *Educational Psychology, 21*, 401-415.

Bijlage 'Vignetten'

Schooluitval

Vignet	Schooluitval lichte variant
Naam	Fouad
Leeftijd	15
School	VMBO, 2 ^e klas
Achtergrond	Sinds 5 jaar in Nederland (gezinshereniging). Ouders laagopgeleid. Moeder spreekt geen Nederlands.
Gedragsuiting	Matige resultaten. Regelmatig spijbelgedrag
Sinds	Twee maanden. Spijbelde voordien niet.
Multiproblem	Problemen met aanpassing taal, cultuur en schoolsysteem
	Vriendengroep werkt, heeft aantrekkelijk inkomen

Vignet	Schooluitval zware variant
Naam	Natasja
Leeftijd	16
School	VMBO, 4 ^e klas
Achtergrond	Ouders laagopgeleid.
Gedragsuiting	Slechte resultaten. Regelmatig spijbelgedrag
Sinds	Een half jaar. Spijbelde daarvoor zo nu en dan.
Multiproblem	Risicogedrag: zwaar roken, drinksessies, onveilige seks
	Combinatie van gezinsproblemen: naderende scheiding, financiële problemen (schulden, ouders werkloos), broer weggelopen

Jeugddelinquentie

Vignet	Delinquentie lichte variant
Naam	Lisa
Leeftijd	15
School	VWO, klas 4

Achtergrond	Middenklasse
Gedragsuiting	Winkeldiefstal 1 kledingstuk (truitje)
Sinds	1 dag: eenmalig/first offender
Multiprobleem	Spijbelt zo nu en dan
	Ouders in scheiding

Vignet	Delinquentie zwaardere variant
Naam	Pieter
Leeftijd	13
School	VMBO, brugjaar
Achtergrond	Eenoudergezin (moeder overleden)
Gedragsuiting	Heling, vechtpartijen, soms inbraak
Sinds	Lichte criminaliteit sinds 10 ^e jaar; laatste jaar steeds vaker en ernstiger
Multiprobleem	Spijbelt regelmatig
	Vader drinkt, werkloos, grijpt niet in
	Oudere broers dealen en helen (diversen)
	Lid van criminele jeugdgroep

Overgewicht

Vignet	Overgewicht lichte variant
Naam	Danny
Leeftijd	9
School	Basisschool, groep 5
Achtergrond	Middenklasse
Gedragsuiting	BMI=20; snel moe, beweegt weinig (meer), ongezond eet- en drinkgedrag
Sinds	Bovenmatige gewichtstoename en slechter beweeg en eet/drinkgedrag sinds 2 jaar.
Multiprobleem	Ouders grijpen niet (effectief) in
	Eenzaam op school; wordt gepest

Vignet	Overgewicht zware variant
Naam	Minke
Leeftijd	14
School	VMBO, 2 ^e klas
Achtergrond	Ouders laag opgeleid
Gedragsuiting	BMI=28,8; vreetbuiten, vermoedelijk boulimia.
Sinds	Was altijd wat zwaarder. Sterke bovenmatige gewichtstoename sinds 3 jaar.
Multiprobleem	Verwaarlozing. Vader gebruikt geweld
	Gezinsproblemen: scheiding dreigt)
	Wordt gepest op school
	Woont in achterstandswijk met veel criminaliteit